

Foto: Ermindo Armino

Inventarisatie hulpaanbod bij scheidingsproblemen

Te weinig gespecialiseerde hulp bij moeizame scheiding

Door Edith Geurts, Cécile Chênevert en Inge Anthonijsz

Kinderen kunnen ernstig in de knel raken wanneer hun ouders hevige conflicten hebben en gaan scheiden. Met name scheidingen die gepaard gaan met grote, structurele spanningen hebben vaak schadelijke gevolgen voor kinderen. Ouders en kinderen kunnen dan wel hulp gebruiken bij het oplossen van problemen bij de scheiding. De Kenniskring Kindermishandeling denkt echter dat er een gebrek is aan gespecialiseerde hulp bij scheidingsproblemen. Dat was voor het Nederlands Jeugdinstituut aanleiding om het hulpaanbod te inventariseren.

Naar schatting maken jaarlijks 70 duizend kinderen een scheiding van hun ouders mee (Spruijt, 2007). Momenteel wonen in Nederland bijna 850 duizend kinderen wier ouders zijn gescheiden (Clement en anderen, 2008).

Dat tegenwoordig veel ouders uit elkaar gaan, zegt niets over wat dat voor kinderen betekent. Voor kinderen is een scheiding vaak een bijzondere en ingrijpende gebeurtenis. De periode voor, tijdens en na de scheiding is voor alle kinderen in meer of minder mate moeilijk. Er verandert veel tegelijkertijd: een van hun ouders gaat weg en soms verhuizen ze zelf. Bovendien hebben ouders in scheiding niet altijd oog voor hun kinderen. Ze moeten veelal zelf een emotionele klap verwerken en hun eigen problemen nemen hen in beslag. Ook voor de kinderen wordt alles hoe dan ook anders dan voorheen. Hun gevoelens daarover variëren van bang, verward en verdrietig, tot opgelucht dat de ruzies nu verminderen.

Minister André Rouvoet voor Jeugd en Gezin bepleit in de gezinsnota, *De kracht van het gezin* (2008), dat alles op alles gezet wordt om een scheiding te voorkomen. Als ouders toch scheiden, moet dat zo gebeuren dat kinderen er zo min mogelijk last van hebben. In de nota staan voorstellen om ouders via bijvoorbeeld de Centra voor Jeugd en Gezin trainingen, begeleiding en cursussen conflicthantering te geven, zowel gedurende een relatie als daarna.

Slechter scoren

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat kinderen van gescheiden ouders gemiddeld slechter scoren dan kinderen uit intacte gezinnen op allerlei aspecten: schoolprestaties, gedrag, psychologisch en emotioneel welbevinden, zelfbeeld en sociale relaties (Amato, 2001, in Clement en anderen, 2008). Circa 30 procent van de kinderen kampt met depressieve en angstgevoelens, delinquentie, agressie, risicovolle gewoonten zoals roken van tabak en softdrugs, en lagere schoolprestaties (Spruijt 2007).

Vooraf scheidingen waarin ouders openlijk en chronisch ruzie met elkaar blijven maken, zijn funest voor kinderen. Hun ontwikkeling stagneert, doordat er geen nieuwe veilige situatie ontstaat waarin ze kunnen herstellen van alle veranderingen. Wanneer het kinderen niet lukt op een gezonde manier om te gaan met hun emoties van boosheid en woede, om hun schuldgevoelens te verwerken en om de scheiding te accepteren als zijnde permanent, kan dat tot in hun volwassenheid problemen geven. Een gevolg is bijvoorbeeld dat volwassenen met gescheiden ouders twee keer zo vaak scheiden als volwassenen uit traditionele gezinnen en ook vaker een samenwoonrelatie verbreken (Spruijt 2007).

Als ouders hun conflicten kunnen beheersen en ten minste over hun kinderen blijven communiceren, zijn de gevolgen voor de kinderen meestal minder ingrijpend.

Behoeftte aan hulp

Om te voorkomen dat conflicten tussen scheidende ouders uit de hand lopen, moet voor deze gezinnen in een vroeg stadium ondersteuning beschikbaar zijn. In de verschillende fasen van scheiding hebben ouders en kinderen verschillende behoeften aan hulp en begeleiding (Janssen, Loeffen en Ooms, 2004).

In de fase waarin ouders overwegen om te gaan scheiden en daartoe

voorbereidingen treffen, ligt de nadruk op informatie, lichte pedagogische hulp en relatietherapie. De behoefte aan ondersteuning in deze fase zal zijn toegenomen door de inwerkingtreding op 1 maart 2009 van de Wet bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding. Die wet verplicht ouders die gaan scheiden vooraf de zorg voor hun kinderen te regelen in een ouderschapsplan.

Voor kinderen is de fase voorafgaand aan de scheiding vaak een onveilige en bedreigende periode: veel is onduidelijk en ze kunnen geen invloed uitoefenen op de situatie. Het kan steun geven als ze kunnen praten over hun gevoelens van onzekerheid. Er is een groeiend aanbod vanuit de particuliere sector naar aanleiding van het verplichte ouderschapsplan.

In de scheidingsfase loopt de procedure bij de rechtbank en wordt het huwelijk juridisch ontbonden. Bij niet-getrouwde partners wordt in deze fase het geregistreerd partnerschap ontbonden of de samenwoningrelatie beëindigd.

In de scheidingsfase moet veel geregeld worden, van boedelverdeling en huisvesting tot afspraken over alimentatie en de kinderen. In deze fase hebben ouders behoefte aan bemiddeling. Kinderen hebben er behoefte aan dat er naar hen wordt geluisterd.

In de fase na de scheiding zijn de ouders uit elkaar en begint de nieuwe gezinssituatie. Ouders hebben dan vooral behoefte aan hulp bij het verwerken van de scheiding, het vormgeven van de nieuwe relatie met de ex-partner en de uitvoering of eventueel wijziging van de eerder vastgestelde omgangsregeling. Ook kinderen kunnen behoefte hebben aan verwerking.

Inventarisatie hulpaanbod

Er is echter een gebrek aan specifieke hulp voor gezinnen in scheidings situaties, in het bijzonder voor gevallen waarin de ex-partners ernstige conflicten hebben. Dat constateerde de Kenniskring Kindermishandeling, naar aanleiding van signalen van AMK-bureauhoofden en -praktijkleiders. Deze zorg van de Kenniskring Kindermishandeling was voor het Nederlands Jeugdinstituut aanleiding om te inventarisaren welk aanbod er is voor problemen rondom scheiding. De inventarisatie leidde tot een globaal beeld van het potentiële aanbod voor zover dat bij het Nederlands Jeugdinstituut bekend is. Het overzicht pretendeert dus niet volledig te zijn.

Kenniskringen

Het Nederlands Jeugdinstituut organiseert kenniskringen: beroepskrachten en onderzoekers die in groepsbijeenkomsten hun kennis delen, expliciet maken, verrijken en verder ontwikkelen. Meestal zijn vragen uit de praktijk de aanleiding om een kenniskring te organiseren. Er zijn kenniskringen over uiteenlopende thema's, zoals de brede school, opvoedingsondersteuning en Centra voor Jeugd en Gezin. Voor meer informatie over kenniskringen: www.nji.nl > Kennis > Kenniskringen.

De Kenniskring Kindermishandeling boog zich over problemen rond scheiding. Naar aanleiding daarvan verscheen in het vorige nummer van *Jeugd en Co Kennis* een artikel over het omgaan met meldingen van kindermishandeling door ex-partners.

Aanbod primair voor kinderen

Uit de inventarisatie blijkt dat relatief veel aanbod zich primair richt op de kinderen, met aanvullende informatieve bijeenkomsten voor ouders. De programma's Zandkastelen!, KIES, en Kits en Co bestaan uit groepsbijeenkomsten voor kinderen, waarin zij met elkaar kunnen praten over hun ervaringen. Daaraan gekoppeld krijgen ouders in groepsbijeenkomsten informatie over wat een scheiding voor kinderen betekent en wat er in de kindergroepen aan de orde is geweest. Groepshulpverlening Kind en (echt)scheiding heeft dezelfde opbouw, maar is alleen op indicatie beschikbaar. Verder is er een programma in ontwikkeling, CODIP.

Zandkastelen!

Doelgroep: Kinderen van 6 tot 17 jaar. Er wordt gewerkt in verschillende leeftijdsgroepen.

Doel: Kinderen beter leren omgaan met de scheiding door in een veilige groep emoties te uiten en te leren dat hun gevoelens niet raar zijn maar normaal. In het laatste gedeelte van de bijeenkomst komen ouders en kinderen samen en vertellen elkaar over hun gevoelens.

Vorm: Een eenmalige groepsbijeenkomst van een dagdeel, waarin ouders het laatste half uur aanschuiven. Er wordt gewerkt met een werkboekje om in te schrijven en te tekenen, en met rollenspelen.

Beschikbaarheid: Het programma wordt uitgevoerd door acht speciaal daartoe opgeleide coaches, verspreid over het land. Het programma is erkend door het Nederlands Mediation Instituut.

Voor meer informatie: www.zandkastelen.nl.

KIES/Kinderen in echtscheidingsituaties

Doelgroep: Kinderen van 4 tot 18 jaar.

Doel: Problemen rondom echtscheidingssituatie voorkomen en vroegtijdig signaleren door middel van spel- en praatgroepen.

Vorm: Acht bijeenkomsten van zestig tot negentig minuten, afhankelijk van de leeftijd, en een informatie- en evaluatiebijeenkomst voor ouders.

Beschikbaarheid: De interventie wordt uitgevoerd door speciaal daartoe getrainde KIES-coaches op diverse scholen voor basis- en voortgezet onderwijs, verspreid over het land.

Onderzoek: Momenteel wordt de effectiviteit van de interventie onderzocht door de Universiteit Utrecht. In 2005 vond al kleinschalig onderzoek plaats naar de effecten van KIES. Daarbij werden positieve effecten vastgesteld. De interventie is opgenomen in de databank Effectieve Jeugdinterventies van het Nederlands Jeugdinstituut met het oordeel 'theoretisch goed onderbouwd'.

Voor meer informatie: www.kiesinfo.com; www.nji.nl > Databanken > Effectieve Jeugdinterventies.

Kits en Co

Doelgroep: Kinderen van 8 tot 18 jaar. Er zijn ook groepen voor jongeren ouder dan 18 jaar.

Doel: Kinderen door de echtscheidingsperiode heen leiden door te praten over gedachten en gevoelens.

Vorm: Zes bijeenkomsten. Na vier bijeenkomsten vindt er een informatieve bijeenkomst voor ouders plaats.

Beschikbaarheid: De interventie wordt aangeboden door mediationbureau P2Mediators in Heerenveen.

Voor meer informatie: www.kitsenco.nl.

Groepshulpverlening Kind en (echt)scheiding.

Doelgroep: Kinderen tussen 8 en 12 jaar.

Doel: Kinderen beter leren omgaan met de echtscheiding van hun ouders door middel van groepstherapie.

Vorm: Tien bijeenkomsten voor kinderen en twee voor ouders. Kinderen worden verwezen door bureau jeugdzorg, de huisarts of het maatschappelijk werk. De groepen worden begeleid door een psycholoog.

Beschikbaarheid: De interventie wordt door verschillende ggz-instellingen aangeboden.

Voor meer informatie: Vermeij, A., Wel, J. van der en Krooneman, P.J. (2005). *Inventarisatie hulpaanbod bij (echt)scheiding en omgang*. Amsterdam, Regioplan. Te downloaden via www.ggd Kennisnet.nl.

Children of Divorce Intervention Program (CODIP)

Doelgroep: Kinderen van 6 tot 8 jaar.

Doel: Een veilige, ondersteunende groepsomgeving bieden; begeleiden bij het identificeren en gepast uiten van gevoelens; stimuleren van begrip, versterken van copingsvaardigheden, versterken van zelfperceptie.

Vorm: Vijftien groepssessies.

Beschikbaarheid: De interventie, afkomstig uit de Verenigde Staten, wordt op termijn door de ggz aangeboden in Nederland.

Onderzoek: CODIP is een in het buitenland effectief gebleken interventie en is in 2005 door de Inventgroep geselecteerd als een veelbelovende vroegtijdige interventie. TNO voert momenteel een haalbaarheidsstudie uit. Op basis daarvan zal het programma worden aangepast en vertaald naar de Nederlandse situatie. Vervolgens wordt gekeken of CODIP ook in Nederland positieve effecten heeft.

Voor meer informatie: www.zonmw.nl; www.onderzoeksinformatie.nl.

Aanbod voor kinderen en ouders

Twee programma's richten zich expliciet op kinderen en hun ouders. Naast groepsbijeenkomsten voor de kinderen krijgen ouders bij JES! bijvoorbeeld ook handvatten voor de opvoeding in deze moeilijke periode en bestaat bij Kinderen scheiden ook! de mogelijkheid om een scheidingsoriëntatiecursus te volgen.

JES! Jij en Echtscheiding

Doelgroep: Kinderen van 8 tot 12 jaar en hun ouders in scheiding of na de scheiding.

Doel: Nadelige effecten van echtscheiding voorkomen door ervaringen uit te wisselen en kinderen sterker te maken door het vergroten van hun kennis en vaardigheden. Ouders krijgen handvatten aangereikt, onder andere in de vorm van advies, oefening en training, waardoor zij zich competent blijven voelen in de opvoeding van hun kinderen.

Vorm: Voor de kinderen zes bijeenkomsten van anderhalf uur; voor de ouders drie bijeenkomsten van twee uur.

Beschikbaarheid: De interventie wordt onder meer aangeboden door bemiddelingsbureau Hoving & Wilbrink en PRO, Praktijk voor Remedial teaching en Orthopedagogisch advies, beide gevestigd in Zwolle. Verder wordt JES! aangeboden door verschillende instellingen voor preventief jeugdbeleid, jeugdzorginstellingen, kinderopvanginstellingen, organisaties voor maatschappelijke dienstverlening en Centra voor Jeugd en Gezin.

Onderzoek: De training is ontwikkeld op basis van ervaring, literatuur en

onderzoek en is nog niet op effectiviteit onderzocht. De interventie staat in de databank Effectieve Jeugdinterventies van het Nederlands Jeugdinstituut met het oordeel 'theoretisch goed onderbouwd'. Het Trimbos-instituut en het Nederlands Jeugdinstituut hebben plannen om de interventie te onderzoeken op effectiviteit en de training verder te ontwikkelen en te evalueren. De uitbreiding zal onder andere bestaan uit meer bijeenkomsten voor ouders en het maken van ondersteunend trainingsmateriaal.

Voor meer informatie: www.hovingenwilbrink.nl; www.nji.nl > Databanken > Effectieve Jeugdinterventies.

Kinderen scheiden ook!

Doelgroep: Kinderen vanaf 5 jaar en hun ouders.

Doel: Cognities, emoties en gedragingen van kinderen positief bijstellen door draagkracht en begrip te vergroten, emoties te leren uiten en problemen tijdig te signaleren. Ouders krijgen steun bij de opvoeding, gerelateerd aan aspecten rondom scheiding en mogelijkheden om hun kinderen te ondersteunen.

Vorm: Groepsbijeenkomsten voor kinderen, met eventueel individuele begeleiding. Ouders krijgen een groepsprogramma en oudersessies aangeboden en kunnen een scheidingsoriëntatiecursus volgen als zij gaan scheiden of dat overwegen.

Beschikbaarheid: De interventie wordt aangeboden door de Praktijk voor opvoedondersteuning en (echt)scheidingsbemiddeling van Gerda de Boer te Alkmaar.

Onderzoek: Het programma is gebaseerd op wetenschappelijke inzichten, maar is nog niet op effectiviteit onderzocht.

Voor meer informatie: www.kinderen-echtscheiding.nl; Boer, G. de (2008). *Kinderen scheiden ook! Een secundair preventief interventieprogramma*. Ursem, Praktijk voor opvoedingsondersteuning en (echt)scheidingsbemiddeling.

Aanbod voor gezinnen

Verder is er ook aanbod voor gezinnen. Het programma Samen de Zorg van de Alera Groep is bedoeld om het gehele gezin in de scheidings situatie te begeleiden. Omgangshuizen en omgangsbegeleiding zijn specifiek bedoeld voor de aanpak van problemen bij de omgangsregeling.

Samen de Zorg

Doelgroep: Gezinnen in scheidingssituaties.

Doel: De beleving van het kind in de scheidingssituatie onderzoeken en komen tot een goede verdeling van de zorg voor en opvoeding van het kind.

Vorm: Ouders worden door een mediator – een advocaat of een scheidingsbemiddelaar – verwezen naar de interventie. De ‘familiedeskundige’, een door de Alera Groep getrainde hulpverlener, verzamelt informatie over het kind via de school en heeft diverse gesprekken met het kind en de ouders. De familiedeskundige kan gedurende de scheiding een rol blijven spelen in de ondersteuning van het ouderschapsplan.

Beschikbaarheid: De interventie is beschikbaar in verschillende regio’s waar mediators samenwerken met door de Alera Groep getrainde familiedeskundigen.

Meer informatie: www.kindenechtscheiding.nl.

Omganghuis

Doelgroep: Kinderen en niet-verzorgende ouders die hulp nodig hebben bij het opbouwen van contact.

Doel: Kinderen en hun niet-verzorgende ouder op een veilige manier contact met elkaar leren opbouwen; begeleiden van en bemiddelen tussen ouders door hen een neutrale omgeving als ontmoetingplek te bieden.

Vorm: Ouder en kind kunnen in het omgangshuis met elkaar contact opbouwen. Het kind krijgt daarin ondersteuning van de hulpverlener en ook de ouder krijgt begeleiding, soms met behulp van videofeedback. Bezoek vindt altijd plaats op vrijwillige basis, maar kan geadviseerd worden door de Raad van de Kinderbescherming of de rechtbank.

Beschikbaarheid: Op tien plaatsen in Nederland is een omgangshuis. Omgangshuizen zijn onderdeel van of verbonden aan instellingen voor jeugdzorg.

Onderzoek: De bestaande modules worden beschreven om ze toepasbaar en overdraagbaar te maken voor nieuwe omgangscentra. Er liggen voorstellen om te komen tot een gezamenlijke opleiding, kwaliteitsontwikkeling en effectonderzoek en een methodische basis voor modules voor de Centra voor Jeugd en Gezin.

Voor meer informatie: www.scheiding-omgang.nl > Omgangsregeling > Omgangshuis.

Omgangsbegeleiding

Doelgroep: Gezinnen die na de echtscheiding geen goede omgangsregeling kunnen treffen.

Doel: Komen tot een definitieve omgangsregeling door het vaststellen van

een hulpverleningsplan, waarin is opgenomen hoe de omgang met het kind verloopt.

Vorm: Bezoek onder begeleiding, waarbij het kind samen is met de niet-verzorgende ouder op een vaste locatie. Dat kan een omgangshuis zijn, maar ook een andere samen afgesproken locatie. Een medewerker van de zorginstantie is aanwezig. Tevens worden er bemiddelingsgesprekken tussen de ouders gevoerd. Het traject duurt een half jaar.

Beschikbaarheid: Op verschillende plaatsen in Nederland zijn projecten voor omgangsbegeleiding opgezet door verschillende instanties. De aanmelding verloopt veelal via bureau jeugdzorg.

Onderzoek: Op basis van bestaande kennis liggen er voorstellen om modules voor omgangsbegeleiding te ontwikkelen en te beschrijven die toepasbaar zijn in de Centra voor Jeugd en Gezin en het lokale jeugdbeleid in het algemeen.

Voor meer informatie: www.scheiding-omgang.nl > Omgangsregeling > Omgangsbegeleiding.

Aanbod voor ouders

Tot slot is er aanbod specifiek voor ouders in scheidingsituaties: Mediation, Cursus voor samengestelde gezinnen en Triple P Transitions. Triple P Transitions is nog niet in Nederland beschikbaar.

Mediation

Doelgroep: Ouders in scheidingsituaties of in de periode na de scheiding.

Doel: Partijen tot afspraken laten komen, op basis van respect voor elkaars wensen en mogelijkheden.

Vorm: Gesprekken tussen ouders en een mediator, vaak een advocaat of psycholoog. De interventie kan binnen de advocatuur op eigen initiatief worden aangeboden of door de rechtbank worden opgelegd.

Beschikbaarheid: Mediation is op veel plaatsen beschikbaar.

Voor meer informatie: www.echtscheidingswijzer.nl > De wet > Mediation; Vermeij, A., Wel, J. van der en Krooneman, P.J. (2005). *Inventarisatie hulp-aanbod bij (echt)scheiding en omgang*. Amsterdam, Regioplan.

Cursus voor samengestelde gezinnen

Doelgroep: Ouders die gaan samenwonen en kinderen meebrengen.

Doel: Ouders voorlichten over de relationele en pedagogische aspecten van samengestelde gezinnen.

Vorm: Een cursus voor ouders, die gedeeltelijk gaat over het opvoeden na een scheiding.

Beschikbaarheid: De cursus wordt door verschillende ggz-instellingen gegeven.

Voor meer informatie: Vermeij, A., Wel, J. van der en Krooneman, P.J. (2005). *Inventarisatie hulpaanbod bij (echt)scheiding en omgang*. Amsterdam, Regioplan.

Triple P Transitions

Doelgroep: Ouders in scheidingssituaties.

Doel: Een positief overgangsproces en het hervinden van de balans tussen ouders en kinderen bevorderen, door de competentie van ouders en de veerkracht van kinderen te versterken. In gemengde groepen – ex-partners zitten niet in dezelfde groep – werken ouders onder andere aan het verbeteren van hun opvoed- en communicatievaardigheden en aan het omgaan met stressvolle en conflictsituaties.

Vorm: Een intensieve oudertraining, als uitbreiding op het kernprogramma Triple P. Triple P Transitions is een twaalf weken durende groepsinterventie op Triple-P-niveau 4 en 5, die een algemene training in opvoedstrategieën combineert met modules gericht op communicatie, stressmanagement en conflicthantering.

Onderzoek: De interventie is in Australië op effectiviteit onderzocht. Onderzoek laat onder andere een significante afname zien op het gebied van ouderlijke stress, gedragsproblemen van kinderen en conflicten tussen partners. Positieve resultaten, hoewel minder significant, zijn ook waarneembaar in de afname van disfunctionele opvoedingspatronen en woederegulatie van ouders. De resultaten zijn bij de *follow-up*-meting nog sterker geworden.

Beschikbaarheid: Vanwege de positieve resultaten is de interventie onlangs vrijgegeven voor implementatie buiten Australië. De interventie is nog niet beschikbaar in Nederland.

Voor meer informatie: www.triplep-nederland.nl > Achtergronden > Speciale versies van Triple P.

Uit de inventarisatie blijkt dat er relatief veel preventief aanbod is voor kinderen, waar de ouders in meer of mindere mate bij betrokken worden. Hulp bij omgangsproblemen en mediation is ook op diverse plaatsen in het land voorhanden.

In het overzicht is niet meegenomen dat het algemeen maatschappelijk werk, het schoolmaatschappelijk werk, huisartsen, de organisatie voor mensen met een beperking MEE en de geestelijke gezondheidszorg ook hulp bieden bij scheidingsproblemen. Die hulp is echter zelden specifiek: de hulpverlener neemt de scheiding-

problemen mee in de behandeling van andere problemen (Vermeij en anderen, 2005).

Kanttekeningen

Bij het geïnventariseerde aanbod zijn kanttekeningen te plaatsen. Veel programma's zijn niet of nauwelijks beschreven, zodat ze niet goed overdraagbaar zijn. Daarnaast zijn de meeste programma's in Nederland nog niet gecontroleerd onderzocht, waardoor het onvoldoende duidelijk is of ze echt werken. Cijfers over het gebruik ontbreken. Bovendien zijn met name aan de hulp bij omgangsproblemen en aan *mediation* kosten verbonden, die niet alle ouders kunnen opbrengen.

De Kenniskring Kindermishandeling maakt zich ook zorgen over de inhoud van het aanbod. Weinig aanbod is gericht op zowel het voorkomen als het aanpakken van de problemen van ouders én kinderen. Programma's die dat wel doen, zoals JES! en Kinderen scheiden ook!, zijn maar op enkele plekken in het land beschikbaar of, zoals Triple P Transitions, nog in ontwikkeling. Deze programma's verdienen verdere implementatie en onderzoek, vanwege hun focus op zowel de ouder als het kind.

Erkenning van de ernst

De Kenniskring Kindermishandeling vindt dat voor een goede aanpak van scheidingsproblematiek eerst de algemene erkenning van de ernst van het probleem moet groeien, zowel in de samenleving als bij hulpverlenende instanties. Het gaat dan bijvoorbeeld om de erkenning dat scheidingsproblemen en -conflicten uit de hand kunnen lopen; dat kinderen veel last kunnen hebben van de scheiding van hun ouders, zeker als er voortdurende, hevige conflicten zijn; dat ouders soms het belang van hun kinderen uit het oog verliezen, doordat ze het te druk hebben met hun eigen problemen; en dat ouders soms hun kinderen inzetten in de strijd om hun gelijk te halen. Als hulpverleners denken dat scheidingsproblemen wel meevallen, kan er geen goed antwoord komen op de problematiek, aldus de kenniskring.

De Kenniskring Kindermishandeling is van mening dat alle instanties en beroepskrachten die werken met ouders en kinderen, dus zowel de jeugdzorg als de volwassenenzorg, oog moeten hebben voor kinderen in scheidingsituaties.

De kenniskring stelt de indruk te hebben dat scheidingsproblematiek over het algemeen wordt ervaren als gecompliceerd en tijdrovend, vooral vanwege de emotionele geladenheid van de problematiek. Resultaten van interventies zijn daardoor niet of nauwelijks zichtbaar. Bovendien is het door de verstoorde communicatie tussen ouders moeilijk de belangen van de kinderen centraal te stellen.

Scholing kan beroepskrachten voorzien van de kennis en vaardigheden die zij nodig hebben om met deze problematiek om te gaan. Ze moeten weten wat een scheiding teweeg kan brengen, kunnen signaleren dat kinderen in de knel dreigen te raken door de strijd, ouders kunnen aanspreken op hun verantwoordelijkheid, en hen de nodige hulp bieden of verwijzen naar de geëigende instantie.

Bovendien vindt de kenniskring dat hulpverleners bij instanties als het algemeen maatschappelijk werk, bureau jeugdzorg en de geestelijke gezondheidszorg meer getraind moeten worden in vaardigheden en attitudes op het terrein van conflicthantering en bemiddeling in scheidingsproblematiek. Dan kunnen beroepskrachten de belangen van kinderen behartigen, ondanks de verstoorde communicatie van de ouders en de emotionele gelaagdheid van de situatie.

Specifiek aanbod

Naast verbetering van het bestaande aanbod heeft de Kenniskring Kindermishandeling nog een wens, namelijk een aanbod voor gezinnen waarbij de conflicten ernstig uit de hand gelopen zijn. Een groot deel van deze ouders komt in contact met de afdeling toegang van bureau jeugdzorg of het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling.

Deze ouders hebben drie kenmerken gemeen:

- Tussen de ouders spelen hevige, langdurige conflicten; de communicatie loopt niet of heel slecht.
- De ouders zijn niet meer in staat het belang van het kind voorop te stellen en de problemen vanuit het perspectief van het kind op te lossen.
- De scheiding is meestal al uitgesproken, er lopen geen juridische procedures meer.

Deze groep kampt veelal met een complexe, meervoudige problematiek: naast bovenstaande kenmerken is vaak ook sprake van partnergeweld, verslavingsproblemen of een psychiatrisch ziektebeeld.

Aangezien er voor deze groep geen gespecialiseerd, zwaar aanbod

bestaat, moet dat ontwikkeld worden, stelt de kenniskring. Idealiter bestaat het aanbod uit:

- **Conflicthantering en bemiddeling voor ouders.** Het doel is het conflict beheersbaar te maken. Ouders moeten leren hun ouderrol en partnerrol te scheiden, zodat zij als ouders verder kunnen. Het maken van afspraken moet deel uitmaken van de bemiddeling, bijvoorbeeld over de omgangsregeling. Bovendien moeten ouders leren hoe zij na de scheiding kunnen omgaan met hun kind en hoe ze in de nieuwe situatie hun rol als ouder kunnen invullen. En daarnaast moet er oog zijn voor de individuele problemen van ouders, zodat zij zo nodig verwezen kunnen worden naar het algemeen maatschappelijk werk of de ggz.
- **Hulp voor kinderen in verschillende varianten.** Vertrouwenspersonen voor kinderen, bijvoorbeeld op scholen, moeten geschoold zijn in de problematiek van kinderen, zodat zij kunnen beoordelen wie een kind kan of moet begeleiden. Bovendien is er individuele gespecialiseerde jeugdhulpverlening nodig, op indicatie van bureau jeugdzorg. Daarnaast moeten lotgenotengroepen zoals KIES en JES! overal in Nederland beschikbaar zijn.

De Kenniskring Kindermishandeling constateert dat in sommige regio's ten dele een gespecialiseerd aanbod beschikbaar is. Maar in andere regio's zijn er geen geschikte projecten of zijn ze juist opgeheven, zoals 'Ex-ouders bestaan niet' in Zuid-Holland. De kenniskring heeft de praktijkleiders van de Advies- en Meldpunten Kindermishandeling geadviseerd er bij de MOgroep op aan te dringen dergelijk aanbod te laten ontwikkelen.

De kenniskring doet ook de suggestie om in elke regio met alle betrokken partijen afspraken te maken over de aanpak van scheidingsproblematiek: wie doet wat in welke gevallen. Het is belangrijk om in elke regio in kaart te brengen welk specifiek aanbod voor deze problematiek beschikbaar is, wat werkt en wat er nog ontbreekt. Mede met het oog op een dergelijk regioplan is een gedeelde visie en erkenning van de ernst van de problematiek essentieel. De erkenning moet groeien dat de begeleiding van gezinnen in scheiding aparte deskundigheid behoeft. Vaak gaat het om een meervoudig probleem, omgeven door emotie, waardoor velen geneigd zijn het van zich af te schuiven. Het vraagt bereidheid en inspanning om deze moeilijke doelgroep te begeleiden.

Verder lezen

- Boer, de B. (2008). *Kinderen scheiden ook! Een secundair preventief interventieprogramma*. Ursem, Praktijk voor opvoedingsondersteuning en (echt)scheidingsbemiddeling.
- Clement, C., Egten, C. & Hoog, S. de (2008). *Nieuwe gezinnen. Scheidingen en de vorming van stiefgezinnen*. Den Haag, E-Quality.
- Janssen, L., Loeffen, M. & Ooms, H. (2004). *Orderingsmodel hulp bij (echt)scheiding en omgang. Leidraad voor besluitvorming over bestuurlijke en financiële verantwoordelijkheden*. Utrecht, Collegio. Te downloaden via www.collegio.nl > Publicaties.
- Ministerie voor Jeugd en Gezin, (2008). *De kracht van het gezin. Nota gezinsbeleid*. Den Haag, ministerie voor Jeugd en Gezin. Te downloaden via www.jeugdengezin.nl > Onderwerpen > Gezin.
- Spruijt, E. (2007). *Scheidingskinderen. Overzicht van recent sociaal-wetenschappelijk onderzoek naar de gevolgen van ouderlijke scheiding voor kinderen en jongeren*. Amsterdam, SWP. ISBN 9789066658455.
- Vermeij, A., Wel, J. van der & Krooneman, P.J. (2005). *Inventarisatie hulpaanbod bij (echt)scheiding en omgang*. Amsterdam, Regioplan. Te downloaden via www.ggd Kennisnet.nl.

Edith Geurts (e.geurts@nji.nl) houdt zich bij het Nederlands Jeugdinstituut bezig met de thema's kindermishandeling, kinderen als getuigen van partnergeweld en echtscheiding.

Cécile Chênevert (c.chenevert@nji.nl) houdt zich bij het Nederlands Jeugdinstituut bezig met vraagstukken van de toeleiding naar en de effectiviteit van de jeugdzorg.

Inge Anthonijsz (i.anthonijsz@nji.nl) houdt zich bij het Nederlands Jeugdinstituut bezig met de thema's communicatie tussen ouders, echtscheiding en omgangsbegeleiding.